

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

verantw. uitgever
LANCKRIET GILBERT
Lijsterstraat 8
9070 Wachtebeke

1976

jg. 3 nr. 1 mei 1976.

INHOUD.

"Moervaartstede"	2
Jaarboek 1975	3
Overslag	4
Verkiezing 1829	5 - 6
Duivelsteen te Gent	7 - 8 - 9
Mededelingen.	10

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

HOE HET BEGON MET "MOERVAARTSTEDE"...

Op 10 jarige leeftijd kreeg ik de verzamelmicrobe te pakken voor munten. Dit begon door een (on)gelukkig toeval toen mijn oom zijn geldbeugel liet vallen en er enkele Engelse pennys uitrolden.... met alle gevolgen vandien!

Kort daarop verhuisden we naar het bijna ongerepte Terdonk; door de vardere doorgedreven industrialisatie werden er toen veel huizen gesloopt; de bewoners gingen zich elders vestigen, en zo hielp ik hen bij de verhuis met opruimen, kuisen en, zoals men zegt: " op den zolder of op 't ipperste ligt nog veel boel" en ... dat was voor den Georges die het gretig meedeed naar huis, tot vervelens toe van zijn medebewoners. Want mijn moeder zei dikwijls: "Mee wadde zijde dar nouwere, dienen bucht allemal! Ge zal 't er nog luizen van krijgen !!", " Ge zal vergaen in a vuil! " Maar daar stoorde ik mij niet aan!!

Oude geweren, sabels , horloges, paardetuig, oude boeken (16e E.) wafelijzers, kaders met "Hier vloekt men niet ".... Verdomme, te veel om op te noemen; kom zelf maar eens zien!! ('t is gratis!!)

Dit alles bracht ik samen in een plaats van 30 m² , (helaas te klein!!)

In 't jaar '66 kwam Tuur (Ducheyne, ex-bakker van Kalve) mij vragen om een gedeelte van mijn verzameling tentoon te stellen ten bate van de H.K. Oud Wachtebeke, en ... waarom niet, zo verhuisde Tuur 3 jaar na elkaar een deelke naar 't Kasteelke...

In 1969 vluchtte ik de zware Terdonkse lucht en kwam naar Kalve, de oudste wijk van "Wabeke" (met vrouw en kind, want 'k was ondertussen al wat ouder geworden).

In 't najaar kwam Van de Velde en Maurice Van Heirzele, mij vragen om raadslid te worden van de H.K. Oud Wachtebeke, en ... zo gezegd, zo gedaan.

Tussen '69 en '72 voerde ik enkele wijzigingen uit aan 't huizeke en bijgebouwen, om in 1973 de verzamelde stukken die nog in Terdonk waren, over te brengen en om zo in '75 de verzameling te dopen met de naam "MOERVAARTSTEDE", gelegen op de Moervaartroute.

Ik wil niet nalaten langs deze weg allen te danken die belangeloos zeldzame stukken schonken of mij aan een civiel prijsken bezorgden...

Aan alle Wabekeneers en alle bewoners van omliggende gemeenten mijn oprechte DANK!!

G. DE LAENDER.
Kalve, 70
9070 WACHTEBEKE.

JAARBOEK 1975.

Het jaarboek 1975 van de Heemkundige Kring, "Oud-Wachtebeke, is van de pers gekomen.

Het zal spoedig aan de leden toegezonden of thuisgebracht worden.

Het jaarboek 1975: **DE TOPONYMIE VAN WACHTEBEKE**. door Erik De Smet, omvat twee hoofdstukken, een inleiding en een lijst van alle straat-gehucht-, water- en veldnamen van Wachtebeke.

In voorgaande jaarboeken, en in het driemaandelijks tijdschrift werd soms even de sluier opgelicht van de geschiedenis van Wachtebeke.

In de inleiding van het Jaarboek 1975 wordt een kort overzicht gegeven van het ontstaan en de ontwikkeling van ons dorp.

Erik schetst in het kort welke voorname rol de "heirweg" en de Moervaart hebben gespeeld bij, de groei van het gehucht Kalve tot gemeente Wachtebeke.

Hij geeft een overzicht van de inplanting van de ontginningskernen van de abdijen en groei van hun bezittingen.

Uiteindelijk beschrijft hij het ontstaan van het Wachtebeeks wegennet met als oudste straat de heirweg waaruit alle andere straten hun oorsprong vonden.

Wat is **TOPONYMIE** ? In de "Winkler Prins" leest men, de vreemde naam voor plaatsnaamkunde, de wetenschap die zich met de herkomst van de plaatsnamen in een streek bezighoudt.....

Dit maakt het tweede deel uit van ons jaarboek. Het is een lijst van alle mogelijke plaatsnamen van Wachtebeke. Vanaf de oudste bronnen: met de voorkomende schrijfwijze door de eeuwen heen, met hun plaatsbepaling en een mogelijke woordverklaring.

Het is een naslagwerk: wie van U kent nog Betkeverdijsstraatje, waar lag het Fort Miserie, wie kent nog de Wijngracht, enz...?

Het werk kan ook dienen bij de inplanting van nieuwe woonwijken om terug te grijpen naar historische straatnamen i.p.v. bloemen- en vogelwijken te scheppen.

Het werk wordt verlucht met verscheidene foto's, en een tweetal kaarten zorgen voor een goede oriëntatie.

Een foto van een Middeleeuwse kaart geeft U de indeling van de grondbezittingen van de abdijen, in de 16de eeuw te Wachtebeke dorp.

Overslag.

door E.H. Ströbbe.

De tempel vrijgemaakt door de overstromingen werd omringd door een versterking (fort) en door soldaten bezet en zo ontheiligd, en zo kon er geen dienst of sermoen meer plaats hebben, bijzonder voor die parochianen die achter de dijken of de versterkingen woonden en zo ging het grootste deel van de parochie naar Wachtebeke, immers de pastoor van Wachtebeke was deservitor van die parochie.

In de raad van Vlaanderen was er twist ontstaan nopens de tienden, tegen de belastingen van de Koning en wij kregen vrijstelling. Maar toen vorig jaar weer een overstroming als een ware catastrofe aankwam, werden de tienden wederom opgeëist en nieuwe moeilijkheden stapelden zich op met de Heer van Sare. De tienden waren nauwelijks voldoende (omwille van het onbereikbaar gebied) voor het werk van de deservitor. Ik heb, aldus de deken, bilan doen opmaken van uitgaven en inkomsten ook van de goederen. Eindelijk heb ik een rekening verworven die klopte, alhoewel ze niet van bedrog en list was gespeend.

Ik heb gezorgd dat de inkomsten en uitgaven gedaan, juist opgegeven werden, van zo haast de goederen der kerk werden geïnd en ontvangen. Nochtans de wereldlijke macht (magistraat) van het landgoed Axel behoorde bij Gent en hij stelde een andere ontvanger aan uit zijn raad, om de goederen van de kerk te innen, die nochtans niet van hem was, maar de kerk behoorde.

In 1627 werd de kerk en een groot deel van de parochie overstroomd.

Ik heb de kerk bezocht, die bevrijd werd van de stormen en gemakkelijk herstelbaar was voor de goddelijke diensten.

De kerk heeft enkele lappen gronds in de nieuwe afdijking van Zuiddorpe, die met de andere landeigenaars door de Vorst werden geregeerd en belastingen verschuldigd was aan hem. Ik heb gepoogd deze te herwinnen voor de kerk. Enige van de parochianen wonen op de wijk Overslagh, die de kerk van Wachtebeke bezoeken, de deken looft hun om hun oppassendheid.

De protestanten hebben de kerk van Zuiddorpe van 1646 tot 1693 in gebruik genomen; zij noemden die: de parochie van de Moerspui en St. Marcus. En de katholieken gingen in 't geheim om de goddelijke diensten bij te wonen in het gehucht van Wachtebeke, dat genoemd wordt Overslagh, alwaar zij een schure provisoire bouwden en daar deed de pastoor van Zelzate met veel toewijding dienst.

Uit het boek: "grenskapellen" door Dom. De Jong, uitg. Bergmans, valt nog te noteren: "het Gentse dekenaat Hulst eveneens in Staats-Vlaanderen was in een enigzins betere positie. Ook al was de uitoefening van het Roomse geloof in het openbaar verboden (kerkelijke toestand na 1648), in het geheim gebeurde dit toch door enige vermomde priesters, welke door Bisschop Triest van Gent hiervoor waren ingezet. Dit zeer kleine keurkorps bestond hoofdzakelijk uit reguliere geestelijken. Voor de openbare viering van de kath. Godsdienst waren de talrijke gelovigen van dit gewest aangewezen op de verschillende grenskapellen in het vrije gebied.

In tegenstelling met de brugse distrikten en de westelijke Staats.-Vl. kerkten de inwoners van Oost. St. Vl. in eigen gebouwde provisoire bedehuizen.

WACHTEBEKE BIJ DE VERKIEZING VAN 1829.

Dat de invloed van de nationale politiek op een min of meer geïsoleerde plattelandsgemeente als Wachtebeke weinig verandering teweegbracht, deed niets af van de verplichtingen die de magistratuur had ten overstaan van de 91 kiesgerechtigden die Wachtebeke telde onder haar ca. 3500 inwoners.

Ten dien tijde was de leuze "Staatszaak is Volkszaak" nog zeker een grote onbekende. Er werd gekozen volgens het cijnskiesstelsel.

Dit hield in, dat enkel die ingezetenen mochten kiezen die een belasting, bij de kieswet bepaald betaalden.

Alnaargelang de door de kiezers bewoonde gemeente kon die belasting schommelen van 20 tot 80 gulden. Op deze wijze waren de plattelandsbewoners, door hun groter grondbezit en aldus hogere taxatie ruimer vertegenwoordigd dan de steden.

Wanneer we de stemgerechtigden van Ertvelde en Kluizen- respectievelijk met ca. 5 en 20 stemmen - met deze van Wachtebeke vergelijken, moeten we vaststellen dat de belastingsbetalers te onzent goed vertegenwoordigd waren.

In april 1829 werd aan de gemeenteraad opdracht gegeven uit de 91 kiezers een Koninklijk Kommissie samen te stellen.

Franciscus Van Laere, Pieter Jacobus De Cock en geneesheer Juliaen Josephus Quequier namen de taak op zich.

Om elke vervalsing onmogelijk te maken voorzag het driemanschap een kistje met een nodige opening voor de stembiljetten, dat voorzien was van drie verschillende sloten en dat op het secretariaat van het gemeentehuis geborgen werd.

Volgens benoeming fungeerden Van Laere, Quequier en George Van Rooten als sleutelbewaarders.

Op 5 mei werd aan de veldwachter een extra toelage betaald om alle stemgerechtigden hun kiesbiljet en de lijst van de verkiesbare personen voor het kiesdistrikt Evergem eigenhandig te bezorgen.

Drie dagen later kwam deze de noodzakelijk verzegelde stembriefjes terug ophalen om ze op het gemeentehuis in de kist te bergen.

Het is evident dat in dit "thuis stemmen" heel wat gevaar verborgen zat, zoals beïnvloeding van de huisgenooten, en druk van buitenuit. De kiezer zelf moest er immers rekening mee houden dat de kiesbrief op naam stond, waardoor hij openlijk partij koos.

De 9 mei, om 8 uur 's morgens werd in het bijzijn van de aanwezige stemgerachtigden de kist geopend.

Onder de 66 ingeleverde formulieren bleken er 59 geldig te zijn. Ter controle las de burgemeester de namen voorkomend op de biljetten af, terwijl de secretaris de gekozen stemmen noteerde.

Na telling kregen we de volgende uitslag:

- Audenaert Francies, raadslid van Zaffelare,	12	stemmen
- Braakman Christiaan, olieslager, Oostakker,	8	"
- De Bremmacker Karel, grondeigenaar, Zaffelare,	16	"
- De Groote Livin, landbouwer, Wondelgem,	13	"
- De Groote Pieter, landman, Wondelgem,	10	"
- De Jaegher Judocus, grondeigenaar, Evergem,	10	"
- De Kerkhove de Looze Constant, burgemeester, Wondelgem,	8	"
- De Looze Karel, rentenier,	8	"
- De Mey Johan Karel, ontvanger, Wachtebeke,	34	"
- De Poorter Pieter, molenaar, Evergem,	10	"
- De Smet Judocus, grondeigenaar, Evergem,	8	"
- de burgemeester van Evergem,	11	"
- Maliagie Auguste, geneesheer, Oostakker,	9	"
- Papeleu Desire, rentenier Wondelgem,	7	"
- Peeters Pieter Johan, geneesheer Wachtebeke,	55	"
- Regniers Jacobus, burgemeester Zeveneeken,	12	"
- Roones Cornelis, olieslager Moerbeke,	12	"
- Ryckaert Jacobus, landman, Evergem,	11	"
- Sonnevillie Gustave, landbouwer Oostakker,	9	"
- Van Brussel Jacobus, Zaffelare,	19	"
- Van Hoorebeke Emanuel, koopman, Evergem,	13	"
- Van Hoorebeke Pieter, brander Evergem,	7	"
- Van Kerkvoorde Jan, landbouwer Evergem,	9	"
- Vereecken Ferdinand, landman, Evergem,	8	"
- Van Overloop Philippe, burgemeester Mendonk,	23	"
- Vermeersch Pieter, Zeveneeken,	8	"
- Vosteert Johannes, rentenier Oostakker,	9	"
- Wille Johannes, stoker, Oostakker,	3	"

Na het sluiten van de telling werden alle stukken getekend door de gemeenteraad en de speciale commissie die ze overleverde aan de Gouverneur. Uiteindelijk moesten de stembrieven met de "nodige" geheimhouding nog drie maand op het gemeentehuis bewaard worden, om ze daarna aan de vlammen prijs te geven.

HET RIJKSARCHIEF GENT EN HET GERAARD DUIVELSTEEN.

door G. Hoebeke.

Misschien vragen sommigen onder U zich af wat de heemkundige kring van Wachtebeke te maken heeft met Gent. Wie het jaarboek 1975 gelezen heeft zal daarin meermaals de afkorting R A G = Rijks Archief Gent ontmoet hebben. Een reden om U even nader kennis te laten maken met deze belangrijke instelling. Meer nog, de geschiedenis van het gebouw waarin het RAG nu ondergebracht is, is zo merkwaardig dat wij ze U niet mogen onthouden. Rechtstreeks ten grondslag aan dit artikel ligt een rondleiding door het RAG onder de kundige leiding van de Heer Georges Puimège uit Zaffelare, werkzaam in het archief.

We komen terug op bovenvermeld jaarboek 1975. Het is zeer laattijdig verschenen. Daarvoor, geachte leden, onze oprechte verontschuldigen. Het omvangrijke materiaal aan archieven en dokumenten over Vlaanderen en over Wachtebeke in het bijzonder in het RAG was er de oorzaak van dat de uiteindelijke tekst eerst eind 1975 klaar kwam. We doen ons best om een herhaling te voorkomen.

Voor de studie van de geschiedenis van Wachtebeke is het RAG ontegensprekelijk de belangrijkste verzameling van alle. Iedereen die zijn stamboom opzoekt of een stukje verleden wil doen herleven, komt er zeker terecht. De toegang is vrij en kosteloos. Drempelvrees hoeft niemand te hebben. De heer Georges Puimège van Zaffelare is er werkzaam en meerdere Wachtebekenaren werden behulpzaam door hem ingewijd in de gang van zaken.

Het Rijksarchief heeft zijn huidige onderkomen in het Geraard Duivelsteen. Komenden van de Koornmarkt, ziet men eerst het Belfort, dan de Sint Baafskathedraal en een paar tientallen meter verder, vlak voor het water, een dreigend, indrukwekkend oud gebouw: het Geraard Duivelsteen. "Duivel" roept beelden op aan wreedheden en folteringen, wonderwel overeenstemmend met de indruk die het Duivelsteen opwekt. Hoe zit het dan binnenin? Dat valt tegen, want behalve de krocht, gelijkt het binnenste sterk op dat van een herenhuis uit de jaren 1800.

Het Steen stamt uit de 13de eeuw en kende een bewogen geschiedenis. Dit verklaart dan meteen de schijnbare tegenstelling tussen het uitwendige en het inwendige. Hoe kwam het tot stand?

Keren we even terug in de geschiedenis. Gent was reeds vanouds bewoond. In de vakliteratuur wordt bewezen dat de naam stamt uit de voor-romeinse periode. De Romeinen zelf lieten zich in Gent ook niet onbetuigd, dat bewijzen de vele bodenvondsten. Volgden de Franken, maar zij evenmin maakten van Gent een belangrijke nederzetting. De abdijen van Sint Baafs en Sint Pieters werden gesticht in de jaren 600. Daarvond ontstonden dorpen. Rond 900, kwam daar nog een versterking bij, de Oudburg, om het gebied te beschermen tegen de Noormannen. In die Oudburg werd dan in 1180 het Gravensteen gebouwd, waarvan het oudste deel echter teruggaat tot in de 11de eeuw en misschien nog vroeger. In de Oudburg ontstond een nederzetting Gunstig gelegen aan de samenvloeiing van Schelde en Leie bood Gent rijke mogelijkheden aan kooplieden.

Op het einder der 11de eeuw gaf de graaf van Vlaanderen, de rechtspraak over Gent aan 13 der belangrijkste burgers. Hieruit ontwikkelde zich dan het stadsbestuur dat bestond uit drie groepen: 13 raadsheren 13 schepenen, 13 "ledigen". Elk jaar werd, volgens een rolbeurt, verwisseld: de raadsheren werden schepenen, de schepenen werden "ledigen" en de "ledigen" werden raadsheren.

Hieruit blijkt dat zich uit het volk een kaste van belangrijke burgers losmaakte. Die families hadden eigen krijgslieden en menige vete of twist werd met de wapens uitgewochten. Om zich beter te kunnen verdedigen vroegen de rijke heren van de graaf toelating om versterkte woningen te bouwen. In 1191 was het zo ver on stond de graaf die gentenaars toe versterkte huizen te bouwen. De oudste die we nu nog kennen, stammen echter uit de 13de eeuw en daarvan is het Geraard Duivelsteen er een. Het woord "steen" treffen we ook aan te Antwerpen in "het Steen" en te Gent nog in 's Gravensteen, het Utenhovesteen (afgebroken in 1839) en het Borluutsteen. Vanwaar dat "steen"? Naamgeving berust dikwijls op een opvallend kenmerk; in dit geval dat de bedoelde woningen opgetrokken waren uit steen. Dat was zeldzaam in een tijd dat het overgrote gedeelte der bevolking leefde in woningen gemaakt uit hout, leem en stro.

Zeger de tweede, kapitein van 's Gravensteen (een belangrijke functie), was gehuwd met Beatrijs, vrouwe van Heusden. Hij had bij haar meerdere kinderen. Geraard was zijn derde zoon. Waarschijnlijk geboren rond 1200, moet Geraard ongeveer 30 jaar geweest zijn toen het steen gebouwd werd. Vader Zeger was toen reeds een drietal jaren overleden. Geraard was dus de eerste bewoner van het steen. Waarom hij " de duivel" genoemd werd, is niet bekend. In een dokument van 1248 schrijft hij over zichzelf als "Geraard van Gent, krijger, genaamd de Duivel". Het lijkt weinig waarschijnlijk dat hij zichzelf als "duivel" zou bestempelen, als het woord als scheldnaam bedoeld was. We mogen dus aannemen dat "duivel" slaat op zijn donker uiterlijk of op zijn levendig temperament. Hij neemt deel aan een kruistocht naar Jeruzalem en ondertussen komt zijn vrouw, Elisabeth van Sloote (Oostakker?), tussen in de kosten van bouwwerken aan de Sint Janskerk. Allebei zaken die het moeilijk maken hem als een "duivels slecht" mens te zien. Geraard overleed rond 1264.

Na hem betrok zijn zoon Geraard de tweede de vesting. Het Duivelsteen bleef in de familie tot in het begin der jaren 1300. In 1329 wordt het eigendom van de stad Gent. Deze borg er vanaf 1339 oorlogsmateriaal in op. Nu en dan diende het tot gevangenis, zoals voor Jacob van Artevelde in 1342.

Daarna ging het bergaf. Gent had geen bestemming meer voor het gebouw. Voeg daarbij geldgebrek van de stadskas en de voorwaarden voor verval zijn aanwezig. In 1419 wordt een deel gesloopt. Het overblijvende deel takelt nog verder af. In 1449 wordt het voor een prikje verhuurd aan Filip Sersanders. Deze deed enkele herstellingswerken uitvoeren. Een paar jaar later echter stelt hij het gebouw ter beschikking van de broeders Hieronymieten, om hen in 1458 al zijn rechten af te staan.

De broeders houden het acht jaar uit, maar in 1466 wordt het steen verhuurd aan koopman Pieter de Ville uit Quietes (Piemont). Deze bood een aanlokkelijke huurprijs, en de stad verbond er zich toe de eerste drie jaren tussen te komen in de onderhoudskosten voor een bedrag tot 50 pond.

Na tien jaar (1476) verhuurt de stad het Duivelsteen terug aan de broeders Hieronymieten. In het bezit van deze laatsten wordt de vesting sterk verbouwd. Een deel van de meestentoren wordt afgebroken en een nieuwe kapel gebouwd. Nieuwe gebouwen worden rondomron en aansluitend aan het oude opgetrokken. Het Duivelsteen maakt nu deel van het kloostercomplex der broeders. In 1519, door de bemoeiing van jonker Lieven Van Pottelsberghe, werden er een armenhuis en een wezenschook in opgericht. Bisschop Janssenius had de kongregatie der Hieronymieten in 1569 goedgekeurd, doch in 1570 schafte de aartsbisschop van Mechelen, kardinaal Granvelle, ze terug af. Hun bezittingen, het Geraard Duivelsteen inbegrepen, gingen dan over naar het Seminarie. De onlusten, door de Geuzen veroorzaakt, leidden in 1578 tot het sluiten van het Seminarie en de riddervesting kreeg een nieuwe bestemming: krankzinnigengesticht (1584). De seminaristen keerden samen met de rust terug en bleven er tot 1622. Stad Gent betaalde dan 26.600 gulden en verwierf aldus de onroerende goederen van het Seminarie, zijnde het steem met aanpalende gebouwen. Het "Kuldershuis", een wezengesticht, werd in 1623 ondergebracht in het noordelijk deel van de gebouwen. Het herbergde (?) de wezen tot 1897. Dit betekent dus dat dit deel gedurende ongeveer 275 jaar voor hetzelfde doel gebruikt werd. Voorwaar een enig feit in de bewogen geschiedenis van dit oude ridderslot. In 1873 wordt een stuk van dit deel verkocht aan de Staat. Deze laat er rijksarchieven van Oost-Vlaanderen in onderbrengen. De verhuizing nam een einde op 31 augustus 1875.

Wat het zuidelijk deel betreft, in 1633, werd daarvan een tuchthuis gemaakt. Dit vergde natuurlijk enig bouwwerk, dat werd uitgevoerd door de brusselse bouwmeester Jacques Francquart. Ook als gevangenis moet dit deel het bijzonder goed gedaan hebben, want het blijft als dusdanig dienst doen tot 1753. Dan wordt het opnieuw krankzinnigengesticht. Het beheer ervan wordt waargenomen door leken. Een tekst uit het begin der jaren 1800 spreekt immers van "den heer Haeck, directeur, aldaer met knekten en meysens, vrouw en kinderen huishoudende". De Broeders van Liefde, gesticht door kanunnik Triest, nemen in oktober 1815 de leiding van het gesticht op zich. De behandeling der geesteszieken door de leken liet veel te wensen over. Getuige hiervan volgend verslag van één der eerste broeders: " ...zagen zij ... onder anderen eenen kwaden zot die opspeelde en de boeyen moest aangedaen worden en hem niet voegende naer de zin der knekten, sloeg eenen knegt met de ijser boeyen op sijne beenen dat hij stil viel". De wond ontstak echter en de man stierf een paar dagen later. Het was om aan zulke handelingen een einde te stellen dat de broeders zich zelf met de ziekenzorg bezighielden. Hun bezorgheid voor het welzijn der zieken doet hen reeds in 1816 verhuizen naar een geschikter gebouw.

Een stuk van het vrijgekomen gedeelte werd dan gebruikt als armenschool, en vanaf 1844 nam de brandweer haar intrek in de meestentoren en aanpalend gebouw. Daar blijven ze zevenenveertig jaar, om in 1891 overgebracht te worden naar de Akademiestraat. Het door de brandweer ontruimde gedeelte werd ook door de Staat aangekocht om eveneens voor de archieven der provincie Oost-Vlaanderen te dienen. Een deel der aanpalende gebouwen werd verkocht aan de maatschappij Zollikoger. Deze had tot opdracht dat kwartier van de stad te urbaniseren. Ze brak dan ook de door haar aangekochte gebouwen af.

MEDEDELINGEN.

De activiteiten van 1975 liggen achter de rug.

WAT BRENGT ONS 1976?

De jaarlijkse filmvoorstelling met alle feiten, gebeurtenissen, en festiviteiten zal in avantpremière en première gaan tussen 15 en 30 mei. Nadere data zullen nog medegegeeld worden in reclamebladen en met plakbrieven.

Zoals ieder jaar neemt ook de heemkundige kring deel aan de kermisviering. Dit jaar zullen we afwijken van onze traditionele tentoonstelling en een gezelschapsspel inrichten voor iedereen: voor groot en klein, jong en oud, huisgezin en enkeling, iedereen zal kunnen deelnemen aan onze volksspelen, waarbij talrijke prijzen zullen te winnen zijn.

Na Bokrijk, na Brugge, gaan we ook dit jaar op reis, eind augustus begin september op een zonnige zondag zullen we kunnen genieten van het land van Dender en Schelde. De nauwkeurige reisweg en juiste datum moeten nog bepaald worden.

Het lidgeld voor 1976 is hetzelfde gebleven:

150 fr. gewone leden.

250 fr. steunende leden.

te betalen aan de bestuursleden van de H.K. of te storten

op prk. 000-1064014 - 21

of G.B. 290-0255797 - 29

van A. Ducheyne, Smishoek, 30, 9070 Wachtebeke.

vermelden H.K. "Oud - Wachtebeke".

Toetredingsstrook.

ondergetekende (naam en voornaam)

.....
(adres)

wenst toe te treden als lid/steunend * , van de Heemkundige Kring

"Oud - Wachtebeke".

(datum en handteken)

Adresseren aan dh. G. Hoebeke, Walderdonk, 50, 9070 Wachtebeke.

* doorhalen wat niet past,

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

Dhr. Heemiel Roets

Rechtstro 40

T/G
9

verantw. uitgever
LANCKRIET GILBERT
Lijsterstraat 8
9070 Wachtebeke

jg. 3 nr. 2 juni 1976

INHOUD.

Volksspelen: Kermis 1976	12 - 13
Overslag	14
Algemeen spelreglement	15
Reglementen van de spelonderdelen.	16 - 17 - 18 19 - 20.

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

K E R M I S 1 9 7 6 .

Volgens Van Daeles verklarend woordenboek betekent kermis: jaarlijks plaatselijk volksfeest; feest voor het volk, gespeeld door het volk.

.... Het jachtig leven van vandaag waar auto en televisie niet meer weg te denken zijn, heeft er veel toe bijgedragen dat de kermis veel van haar oorspronkelijk karakter heeft ingeboet. Vroeger leefde men van kermis naar kermis, het was de gebeurtenis van het jaar. Nu echter heeft het moderne leven zo veel te bieden, en leeft men in een aaneenschakeling van gebeurtenissen die de mens ten top drijven of ... amper beroeren. De kermis van nu is wellicht één van die vele gebeurtenissen, waar loeiende kindermolens en brullende autoscooters de jeugd tot zich roepen.

... Het doet ons goed in dit moderne leven van lawaai en techniek even de tijd te laten stoppen en terug te blikken naar vroeger, naar de tijd van onze jeugd, naar de tijd van onze ouders, de tijd van grootvader en grootmoeder.

Wij zien terug de kermis van toen, waar de schitterende carroussel jong en oud in vervoering brengt bij het aanschouwen van zo iets moois en bij het beluisteren van zijn prachtige tingel tangelmuziek. Waar flinke boerejongens een tweekamp hielden in palingtrekken of ganzetrekken, waar de jeugd de mast in klom om het mooiste stukje van het rad te halen, waar dezelfde jongens wedstrijden hielden in ringsteken en haneslaan, waar de volwassenen zich terug trokken op de bolbaan of in de estaminet een partijtje vogelpiek of pietjesbak gingen spelen om daarna hun kunsten te tonen in spelen als kalle stekken, ringwerpen, hoefijzerwerpen enz...

.;.. Het plotse gehuil van een laagvliegende straaljager brengt ons terug naar de werkelijkheid.

Neen beste lezer, die tijd ligt nog niet zover achter ons, en alhoewel sommige van deze vermakelijkheden nok nu nog hier en daar hebben stand gehouden, gaan toch de meeste ervan stilaan naar de vergeethoek en wordt hun plaats ingenomen door allerlei technische snuffjes.

Zonder alles wat het moderne leven ons biedt te versmaïen, (integendeel, ook dat is heemkunde) wil de HEEMKUNDIGE KRING OUD WACHTEBEKE ter gelegenheid van de kermis 1976 enkele van deze mooie volksspelen terug in het daglicht stellen en ons terug de gezellige sfeer en de kampgeest bezorgen zoals die nu nog bestaat bij enkele van onze oude overgebleven schuttersgilden en boldersbonden.

Hoevelen van U verlangen er niet naar het nog eens te kunnen doen zoals vroeger. Wie kan er nog met een balpijp (klakkebus) schieten? Kom het nog eens overdoen, alles ligt klaar, balpijp en klodden. Wie wil er nog eens met de TOP gooien of kappen? U kunt hem horen zoemen, hij is zoet zegt men dan.

Laat hem opwippen, dan is het een dobbeleere. Laat hem kringetjes maken, dan is het een rijer. Kom nog eens uw kunsten tonen bij het KALLE STEKKEN of RING WERPEN. Probeer het nog eens EIEREN TE SLAAN, te HOEPELEN of te HINKELEN.

Waag nog eens uw kans bij het DOZEN WERPEN of bij het MARBELS IN DE KLOMP gooien.

Toon nog eens uw waardigheid bij EENTJE SNAP of VOGELPIEK. En het hoefijzer dan, symbool van geluk, amulet van de wassende maan die kracht verleent, neem het nog eens ter hand en gooi het wond de stek bij het HOEFIJZER WERPEN.

Kom het nog een doen , het SJOELEN en het MEETJE SCHUIVEN.

HET KAN ALLEMAAL WEER OP ZONDAG 27 JUNI.

En U dan, jeugd van nu, kom naar de volksspelen en laat zien dat U het beter kunt. Kom allen en geniet ervan.

Bovendien zijn er voor duizenden franken aan prijzen te verdienen, en U betaalt slechts een kleinigheid (ook weer zoals het vroeger was) om mee te doen aan alle volksspelen.

Kom en speel, alleen of met het ganse gezin (U betaalt per gezin slechts één inleg geld)en ... durft de zoon het niet, vader probeert het wel. Of wat moeder niet kan zal de dochter wel doen.

Bovendien krijgt elke deelnemer een boekje met het spelreglement en een korte beschrijving van de verschillende volksspelen.

DE PLAATS VAN HET GEBEUREN: rond het Kasteeltje en wanneer het weer spelbreker is gaat alles toch door IN het Kasteeltje aan het Jules Persijn plein.

Wees dus op post Zondag 27 juni. De spelen gaan door in de namiddag van 14.00 tot 18.00 u. En nu nog dit beste lezer. Deze poging van de Heemkundige Kring Oud Wachtebeke is een begin.

Het verder gaan in deze richting hangt af van uw opkomst.

Geef ons uw opmerkingen, vertel ons de spelen uit de tijd van vroeger en hoe U ze uitvoerde. Wij zullen alles zorgvuldig noteren opdat niets van het vergane plezier verborgen blijft voor de mensen van nu.

Spreekwoorden: Van SPEL en SPEELTUIGEN.

- DE VLEIEGER GAAT NIET OP.

- DE BOOG KAN NIET ALTIJD GESPANNEN STAAN.

- DIE KAAST MOET DE BAL VERWACHTEN.

- HIJ SLAAT DE BAL MIS.

- MET HET TROMMELKEN GEWONNEN, MET HET FLUITJE VERTEERD.

vervolg-----

Overslag.

door E.H. Strobbe.

Het zeer bijzonder karakter van deze hei-kerken zal blijken uit wat volgt:

1. Schuil- of huiskapellen zijn meestal localiteiten in bestaande woningen van stad en land, gelegen in het gebied der staten, waar de godsdienstoefeningen in het geheim, met of zonder het reiken van enig handgeld aan de toeziende ambtenaar werden gehouden.
2. Grenskapellen of heikerken zijn bestaande of provisoire huizen buiten het gebied der staten, waar men ongehinderd in het openbaar H. diensten kon vieren.
3. Schuurkerken of kerkehuizen zijn bidplaatsen binnen het gebied der staten welke buitenaf gezien het voorkomen hadden van een schuur of deel en waarin slechts met de nodige conniventie dienst mocht worden gedaan ofwel betaalde men admissiegeld (eenmaal aan de staten als de zielezorger was erkend en aangesteld door de kerkelijke overheid en min nog jaarlijks voor het publiek nog recognitiegeld te betalen).

In meer dan een geval werd bij de grenskerk ook school gehouden, want het rigoureuze schoolreglement van 3 mei 1655 verbood bij kath. onderwijzers of geestelijken in de vrije gebieden ter school te gaan, zo heeft het oprichten van eigen scholen in die gewesten tengevolge gehad.

De ouders zelf leerden hun kinderen reeds vroeg de kath. gebeden en de waarheden van de godsdienst zodat ze voor het verder onderwijs de kinderen natuurlijk niet naar een protestantse school zonden.

De zogenaamde "broers" en "kloppen" deden in de stad en land overal goed werk en stoorden zich weinig aan de ambtenaren die hier tegen moesten optreden. Het onderricht werd gegeven in het kostershuis, de pastorie of een daartoe ingerichte lokaal bij de pastorie.

Deze toestanden duurden tot rond het jaar 1670. Het is niet juist wat, dat pas in 1672 bij de inval van de fransen in de republiek betere toestanden voor de katholieken zouden geschapen zijn. In de zestiger jaren was het aannemen van handgeld of zagezegde recognities door de officieren meer en meer in zwang gekomen. Achter dit gebaar van conniventie schuilt de erkenning dat de hervormden er toen van overtuigd waren, dat de generaliteitslanden niet te protestantiseren vielen.

Tegen de jaren 1670 en 1671 is het een gewoon verschijnsel, dat priesters openlijk in daartoe bestemde schuurkerken of particuliere woningen de H. Geheimen vierden. Wet mag men zeggen, dat sedert de komst van de fransen, de periode van de grenskapellen voorgoed voorbij was en gevolgd werd door die van de schuurkerken.

Uit het cultureel jaarboek Oost-Vlaanderen 1968:

Philippe erard Van der Noot volgde als bisschop van Gent A. de Hornes op in het jaar 1694.

Hij werd geboren op 8 febr. 1639 te Carloo een gehucht van de gemeente Ukkel; hij was van adellijke afkomst (zijn vader was de Heer van Carloo).

(wordt vervolgd).

ALGEMEEN WEDSTRIJDREGLEMENT van de VOLKSSPELEN op

KERMISZONDAG 27 juni 1976 van 14.00 tot 18.00 u.

- aantal spelen 10.
- iedereen kan deelnemen - individueel
of
- in gezinsverband.
- inleggeld 20 fr. - per huisgezin
of
- per persoon.
- ieder betalende deelnemer krijgt een wedstrijdboekje en een puntenkaart.
- elk spelonderdeel is éénmalig en kan niet hernomen worden.
- in gezinsverband kan ieder lid één bepaald spel spelen of een onderdeel ervan.
- bij elk spel zijn er 10 punten te verdienen.
- de punten worden per spel genoteerd door de spelleider.
- er worden prijzen uitgereikt vanaf een bepaalde totaalscore: zie hiervoor bij de stand "prijzen".
- bovendien wordt aan de zes hoogste scores een extra prijs uitgereikt bij het sluiten van de spelen om 18.00 u.
- deze scores worden genoteerd op een mededelingsbord.
- bij gelijke scores zal het lot beslissen.
- bij elk spel hangt een spelreglement waardoor iedere deelnemer gebonden is.
- het wedstrijdboekje geeft slechts een algemene uitleg van het spel.
- vermeld Uw naam en adres op de achterzijde van de puntenkaart.
- laat de totaalstand noteren, U valt misschien in de prijzen.

BELANGRIJK: - maak vooral veel leute en plezier !!!
- elke suggestie voor andere volksspelen is welkom!!!

OPGELET: het bestuur van de heemkundige kring "OUD - WACHTEBEKE" is niet verantwoordelijk voor gebeurlijke ongevallen bij de volksspelen.

Spelreglement "TOPPEN" (Tollen).

Aan elke speler wordt een top en touw uitgereikt.

Wikkel het touw rond de top en werp de top van U weg terwijl U het uiteinde van het touw tussen de vingers geklemd houdt.

- U mag ook het touw laten opwickelen door de spelleider.
- U mag eerst éénmaal proberen.
- de tweede worp is de geldige. Bij deze worp wordt de draaitijd van de top gekronometreerd.
- de behaalde punten zijn afhankelijk van de draaitijd (zie hiervoor de puntentabel bij de stand)
- kappen is eveneens toegelaten.

Spelreglement " KALLESTEKKEN".

De speler krijgt drie loden werpschijven en probeert hiermede vanop vijf meter afstand een klosje (Kalle) omver te gooien.

- op de kalle liggen 10 geldstukken. Wanneer de kalle geraakt wordt vallen de geldstukken in de ronde.
- elke munt die dicht bij de stekken (loden schijf) ligt dan bij de kalle is een punt.
- een muntstuk dat precies tussen de stekker en kalle ligt wordt aan de kalle toegekend.
- men krijgt drie kanden.
- de eerste worp waarbij de kalle geraakt word (en waarbij geld op de grond valt) is de geldige.
- kinderen beneden de 12 jaar mogen vanop drie meter afstand gooien.

Spelreglement "MARBELS IN KLOMP GOOIEN".

- elke speler krijgt tien marbels en probeert deze binnen de twee minuten in een neerliggende klomp te gooien vanop drie meter afstand.
- elke marbel die in de klomp blijft is één punt.
- men gooit telkens met één marbel.

Spelreglement "EENTJE SNAP".

- eentje snap is een onderdeel van het bikkel- (pikkel) spel.
- de speler legt vijf bikkels op de rug van de hand.
- men gooit nu de bikkels omhoog en tracht er zoveel mogelijk in dezelfde hand op te vangen.
- tijdens het vangen blijft de handrug steeds naar boven gekeerd.
- elke opgevangen bikkel is twee punten waard.
- men mag éénmaal proberen.
- de tweede poging is de geldige.

Spelreglement "BALPIJP SCHIETEN".

- elke speler krijgt een "balpijp" en klodden.
- "Balpijp" is een stuk tak van de vlierstruik waaruit de kern verwijderd is.
- "Klodden" is ruw bewerkt vlas.
- men kauwt het vlas tot een klein propje (dit propje mag ook met de hand gemaakt worden - er is water ter beschikking)
- duw dit propje doormiddel van een stamper in de balpijp en schuif het door tot het uiteinde.
- maak een tweede propje en perst dit nu eveneens in de balpijp tot het eerste propje met een flinke klap uit de balpijp vliegt.
- men mag het propje bij de uitgang van de balpijp opvangen en opnieuw gebruiken.
- de speeltijd is vijf minuten - elke duidelijke klak is één punt.
- de spelleider kan U nuttige instructies verschaffen.

Spelreglement "HOEPELEN".

- elke speler wordt een hoepel en een hoepelstok overhandigd.
- men moet hoepelen met de hoepelstok.
- men hoepelt over een bepaalde afstand (ongeveer 40 meter)
- de snelheid heeft geen belang.
- men is verplicht alle hindernissen die zich op het parcours bevinden te nemen.
- elke gemiste hindernis of telkens wanneer de hoepel op de grond valt wordt een strafpunt aangerekend.
- men vertrekt van 10 punten.

Spelreglement "HINKELEN".

- de spelleider verstrekt de nodige uitleg.
- gooi de hinkelblok in vak 1 en spring met één been eveneens in 1.
- stoot met de voet waarop U staat, de hinkelblok naar vak 2.
- spring nu op een been naar vak 2.
doe zo verder tot in vak 8.
- men vertrekt met 10 punten.
- bij elke verkeerde handeling wordt een strafpunt aangerekend.
- verkeerde handelingen zijn:
 1. het blokje in een verkeerd vak stoten.
 2. " " buiten de lijnen stoten.
 3. met beide voeten op de grond komen.
- wanneer de hinkelblok buiten de lijnen terecht komt, moet deze terug gelegd worden in het vak waar men tot dan toe was terechtgekomen (er wordt slechts één strafpunt aangerekend)

Spelreglement "DOZEN WERPEN".

- op een plank worden tien blikken bussen opgestapeld.
- de speler krijgt drie voddebakken en probeert zoveel mogelijk bussen van de plank te gooien.
- men mag na elke rake wrp de spelleider verzoeken de bussen terug te stapelen.
- elke bus die van de plank valt is een winstpunt.
- de werpafstand is vier meter.

Spelreglement "EIEREN SLAAN".

- de speler bevindt zich in een cirkel... buiten de cirkel(op ongeveer één meter van de cirkellijn wordt een ei neergelegd)
 - de speler wordt nu geblinddoekt en omgedraaid.
 - de speler probeert met een stok het ei stuk te slaan.
 - hierbij mag hij (wanneer men in groepsverband speelt) aangemoedigd worden en richtlijnen krijgen van de toeschouwers.
 - men mag vijf keren slaan maar moet steeds geblinddoekt blijven.
 - lukt men bij de eerste poging dan bekomt men 10 punten.
"	"	"	"	tweede	"	"	"	"	8	"
"	"	"	"	derde	"	"	"	"	4	"
"	"	"	"	vierde	"	"	"	"	2	"
"	"	"	"	vijfde	"	"	"	"	1	"

Spelreglement "VOGELPIEK".

- omwille van een vlotte puntentoekening is de puntenverdeling bij dit spel anders dan gebruikelijk.
- de speler krijgt vijf pieken en werpt deze in de "vogelpiek".
- de schijf is verdeeld in zes ringen.
- de middenste ring (roos is 10 punten waard)
- de tweede cirkel (van binnen uit geteld) is 8 punten waard.
- " derde " " " " " 6 " "
- " vierde " " " " " 4 " "
- " vijfde " " " " " 2 " "
- " zesde " " " " " 1 " "
- de punten worden toegekend aan de piek met het hoogste puntenaantal.
- de werpafstand is 2,5 m.

Spelreglement "RINGWERPEN".

- de speler krijgt vijf ijzeren ringen.
- hij gooit deze naar een rechtopstaande (of hangende) plank voorzien van vijf stalen pinnen.
- wanneer een ring aan de bovenste pin blijft hangen is deze twee punten waard.
- elke ring aan de vier onderste pinnen is telkens één punt waard.
- de werpafstand is drie meter.

Spelreglement "MEETJE SCHUIVEN".

- op een tamelijk gladde vloer worden met krijt evenwijdige lijnen getrokken.
- elk vak tussen twee lijnen heeft een puntenwaarde, vermeld in het vak.
- de speler krijgt vier schijfblokjes en probeert deze naar het vak te schuiven met het hoogst puntenaantal waarbij hijzelf op de werplijn blijft staan.
- schuift men echter één schijf over de meet (dus buiten het spel) dan bekomt men in totaal nul punten.
- de vier schijven moeten dus in het spel blijven.
- puntenwaarden van de vakken.

laatste vak	5	punten
volgende	" 4	"
"	" 2	"
"	" 1	"

Het totaal behaalde punten wordt gedeeld door twee, dus het maximum te bekomen punten is tien.

Spelreglement "SJOELEN".

Elke speler krijgt vijf werpschijfjes en gooit hiermede vanop een afstand van twee meter naar de sjoelbak.

In de sjoelbak zijn verschillende gaten dewelke elk een bepaald punten aantal vertegenwoordigen.

Elke schijf die in een gat terecht komt krijgt de punten mee die het gat aangeeft.

Hier wordt het maximum der punten naar tien herleid.

Wanneer een schijf niet in een gat is terechtgekomen kan men door een volgende worp alsnog proberen deze in het gat te laten belanden.

Spelreglement "HOEFIJZER GOOIEN".

Bij dit spel probeert de speler vanop een afstand van vier meter een hoefijzer te gooien naar een in de grond geslagen staak.

Blijft het hoefijzer rond de staak liggen bij de eerste worp dan bekommt men 10 punten.

bij de tweede worp 8 punten

" " derde " 4 "

" " vierde " 2 "

" " vijfde " 1 "

Voor kinderen beneden de 12 jaar blijven de spelregels dezelfde doch deze mogen als ze dat willen gooien met kleinere en lichtere hoefijzers.

- OPMERKING:
- de spelen gaan door rond het Kasteeltje.
 - bij regenweer zullen ze IN het Kasteeltje gespeeld worden.
 - daarom zijn er 14 spelen opgenomen.
 - voor buiten: Toppen - Kallestekken - Marbels gooien - Eentje snap - Balpijp schieten - Hoepelen - Hinkelen - Dozen werpen - Eieren slaan - Hoefijzer gooien.
 - voor binnen: Toppen - Marbels gooien - Eentje snap - Balpijp schieten - Hinkelen - Dozen werpen - Vogelpiek - Ringwerpen - Meetje schuiven - Sjoelen.

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

verantw. uitgever

LANCKRIET GILBERT

Lijsterstraat 8

9070 Wachtebeke

jg. 3 nr. 3 november 1976

INHOUD.

Reis naar d'Ardennen	22-23
Overslag	24
Duivelsteen te Gent	25-26-27
Verslag Volksspelen	28-29
Mededelingen	30

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

ONZE REIS NAAR D'ARDENNEN.

4 juli 1976. Dit jaar eens geen gutsende regen, maar een snikhete dag voor de jaarlijkse uitstap van onze "Leemkundige Kring".

Om 6u45 was het gezelschap voltallig en vertrokken we. Enkele getrouwen hadden het wegens de grote hitte laten afweten, maar weer anderen waren helemaal van de kust gekomen om de jaarlijkse reis niet te moeten missen.

Eerste en belangrijkste doel: Luik met zijn antiekmarkt en een bezoek aan het Curtiusmuseum.

In de bus voelden we ons allemaal lekker fris en fit. De vroege morgenlucht, de airconditioning en de vakantiestemming waren er niet vreemd aan. Maar zodra we uitstapten overviel ons een ondraaglijke hitte: schoenen werden verwisseld voor sandalen en wie een trui of een lange broek droeg had maar een bekommernis: "Hoe geraak ik die hinderlijke kleding kwijt?"

Onze groep verspreidde zich over de markt, en onder de schijn van een loden zon keurden we tinnen potten, wapens, oud speelgoed, versleten gordijnen, boeken, glaswerk... Enkelon probeerden zelfs af te dingen. Wat we echter allemaal zochten was een goede stevige frisse pint.

In het Curtiusmuseum heradémden we.

Hoe fris was het daar, tussen de hoge stijlvolle wanden van een prachtige woning. We genoten bij het zien van beeldhouwde zolderingen, eiken lambrisering, éne schilderijen, zeldzame serviezen, waardevolle juwelen..... en snoven de geur van vers geboend parket.

Alleen de uitleg van de gids, die in zijn mooiste frans en met breedvoerige gebaren, de historische luister van dit huis nog meer wilde beklemtonen, kon ons niet boeien.

Gelukkig spande onze burgervader zich in om de uitleg te vertalen. De welbespraakte gids hield uiteindelijk niet veel toehoorders over. De meeste trokken alleen op verkenning uit in dit kunstschattehuis, en na een goed uur vonden we elkaar terug in de tuin, in die hitte, met die dorst.....!

Na het middagmaal werd de reis voortgezet. In een snikhete bus reden we over berg en dal naar een prachtige bergrivier, die bij aankomst ineengeschrompeld bleek tot een smal beekje. We konden er nauwelijks pootje baden, maar er was toch water genoeg om één van de kinderen een nat pak te bezorgen.

En weer plakte onze tong aan ons gehemelte. Gelukkig bleek er meer vocht aanwezig in de hotelletjes dan in het beekje.

En dan nog een prettige verrassing: In het "Walenland" beluisterden ze de ronde-reportage in het nederlands en werden we ook door nederlands-sprekende dienststers geholpen. Wie had dat verwacht?

De reis liep verder langs de Watervallen van Coe. Een enig mooi gebied in onze Ardennenstreek, ook al mag je, je die waterval toch niet te groots voorstellen.

Iedereen zocht de friste van de neerdonderende watermassa en sommigen profiteerden van een ritje met de kabelbaan, maar de meesten hadden weeral verschrikkelijke dorst. En weer kropen we in die plakkerige hete bus en reden we verder door een streek, die best met Zwitserland mag vergeleken worden.

Goede vlamingen zijnde kregen we ondanks al dit moois toch weer honger.

Iemand wist een restaurant op onze reisweg maar wat dacht je, we mochten er niet in, zelfs geen biertje konden we krijgen. Tuur, de optimist, loodste ons dan naar het hoogste punt van België en "daar op de Baraque Fraiture vinden we wel iets" zei hij. Tuur en Louis schenen daar thuis te zijn, liepen rond als eerste rangsobers. De boterhammen met hesp en de goeie trappist smaakten ons gelijk een koninklijk banket: Met zulk een vlotte bediening kon dat moeilijk anders. Toen iedereen voldaan was, wilde n onze kellners ook een boterhammetje eten, maar helaas.... alles was op. Gelukkig, ze hadden daar toch drinken genoeg en de eerder lome stemming van de namiddag werd vlotter en luidruchtiger en toen we na een drietal uurtjes terug de bus instapten had niemand nog last van de warmte.

En de conferencier Theo van den Du Cheyne slingerde de moppen en liederen door de microfoon.

Nog een keertje stoppen we: "Noodzaak" het vele drinken!....

Rond middernacht kwamen we in onze gemeente aan. We waren allemaal doodmoe maar we vonden het een onvergetelijke uitstap.

Volgend jaar moet ge ook mee.

Cecile Coppens.

WAAROM DE TORTELDUIF "ROE-TE-KOE" ROEPT en DE EKSTER LACHT.

De ekster en de tortelduif wedden eens voor een koe om te weten wie van hen beide de schoonste nest kon maken. De ekster maakte er een heel schone, van binnen dicht en met een scheel er op; de duif legde enkel enige takjes bijeen. De ekster won natuurlijk de wedding en de duif was de koe kwijt.

Nu roept de tortelduif nog altijd op die koe: "Roe-te-koe! Roe-te-koe!" dat wil zeggen "rode koe", en de ekster lacht dat ze schettert, als ze de tortelduif ziet.

uit: ONS VOLKSLEVEN (2e. jg./1890).

Verzameld door A. Velleman.

vervolg-----

Overslag.

door E.H. Strobbe.

Hij was door opvoeding en hogere studie te Douai zeer beïnvloed door de Jezuiten, die daar doceerden en trad als bisschop van Gent op 4 jan. 1695.

Als devies koos de nieuwe bisschop: Rospice finem = gedenk uw uiterste ... Zijn schild draagt de St. Jacobsschelp viermaal, symbool van de pelgrimage en zwijgzaamheid. Het is daarom dat we hier vermelden als stichter van de capelle en de parochie van den Overslag, zijn schild prijkt er als ornament in de portiek van de kerk.

De voornaamste apostolische bekommernis van de bisschop was de toediening van de sacramenten: wijding en vormsel. Voor de bediening der overige sacramenten werd de parochiale geestelijkheid gedelegeerd. Zijn waakzaamheid op de religieuze activiteiten van de Calvinistische soldaten en dominees beperkte zich tot het indijken van hun invloed op de katolieke bevolking. Anderzijds leidde de bisschop de missioneringsarbeid van de priesters in de streken van het bisdom, die in het bezit waren van de verenigde provincies, daarvan is Overslag het bewijs door de aanstelling van missionarissen om de streek hier te vrijwaren van het protestantisme.

De inkomsten van de kerk van Zuiddorpe werden voor een deel beheerst door de deken van Hulst (Wandele) en kwamen voor een deel aan de pastoor van Wachtebeke.

In 1649 zijn er mensen die de kapel willen verplaatsen naar de Cruysstraete, dat niet scheen aan te raden, omdat de polder v. St. Eligius binnenkort zou ingedijkt worden en in 't geval de bevolking zou aangroeien zou men daar een noodkapel kunnen oprichten die de pastoor van Moerbeke zou bedienen of zijn kapelaan.

Er is op de grens onder de jurisdictie van de koning een kapel opgericht waar naar 200 mensen regelmatig gingen, daarvoor was als zielszorger aangesteld Heer cornelis Berquelmoes en ook van de andere capelle in Beostenblijje.

Stilaan kreeg de schuure een kerkelijk karakter en werd door het bisdom Gent voorzien van een pastoor die tegelijk kreeg Zuiddorpe, Beostenblijje.

1659 pastoor Petrus D' or.

1669 " R. Verheggen.

1679 " Arnoldus Roessens.

1680 " Gerard de Coninck.

1681 " J. Seye.

1692 " G. Claeys.

1712 Paters Recolleten en Eh. Verschuere werd coadjuter tot einde juni, toen zijn de paters hier gekomen tot de ontbinding hunner orde in 1822. Van zo haast de paters hier aankwamen zijn de goddelijke diensten gaan doen in een zekere schuur, gelegen in St. Eloi polder en gelegen was op de hoeve of het huis van Ferdinand Verdurme.

- In de 16de en 17de eeuw werden te De Klinge- Overslag -Koewacht- Axel en Landswaarde missieposten opgericht door de minderbroeders van de provincie in het Graafschap Vlaanderen.

(wordt vervolgd)

Het rijksarchief Gent en het Geraard Duivelsteen.

door G. Hoebeke.

Een paar jaar voordien (1886) had Ir Arthur Verhaegen een ontwerp voor de volledige restauratie van het Geraard Duivelsteen ingediend. Het gebouw verkeerde toen in een erbarmelijke toestand en was door de opeenvolgende verbouwingen deerlijk toegetakeld. Toen in 1897 ook de rest van het noordelijk deel vrijkwam kon de herbouwing beginnen. Ze duurde van 1898 tot 1908. Over het resultaat van de herbouwing is veel geredetwist. Met alle afbraak en verbouwing die het steen in de loop der eeuwen kende, kunnen we vrijwel zeker aannemen dat het, ondanks de restauratie, zijn oorspronkelijk uitzicht niet meer heeft.

Laat ons de bewogen geschiedenis van het Geraard Duivelsteen afsluiten met een korte verwijzing naar de beroering rond de plannen van de Nationale Bank. In 1904 werd naast het Duivelsteen een gebouw opgericht: de Nationale Bank. Zeventig jaar later wilde de bank dat gebouw vervangen door nieuwe kantoren. Het gerucht deed de ronde dat een gedeelte van het steen daarbij zou opgeofferd worden. Hiertegen kwam hevig verzet, dat uitmondde in besprekingen op hoog vlak. De Nationale Bank besloot haar nieuwe kantoren op een andere plaats te vestigen. Misschien kan het aldus vrijgekomen gebouw gebruikt worden om het plaatsgebrek in het huidige archief op te lossen. Een gedeelte van het archief werd om die reden reeds naar Beveren - Waas overgebracht. Deze van het arrondissement Oudenaarde verhuisden naar de nieuwe bewaarplaats van het RAG te Ronse. En dit brengt ons volop in de huidige functie van het Geraard Duivelsteen: rijksarchief, Hoe het ontstond en groeide: wie er hun beste krachten aan wijdde; welke de tegenkantingen waren: wat al moeilijkheden er waren met het vinden van een geschikt onderkomen dat alles is een geschiedenis op zich zelf. Het zou veel te ver leiden daarop in te gaan. Er bestaat daarover trouwens een uitstekend werkje, een overdruk uit "Het Rijksarchief in de Provinciën - Overzicht van de Fondsen en Verzamelingen: I. de Vlaamse Provinciën - Rijksarchief te Gent" uitgegeven door het Algemeen Rijksarchief te Brussel. 1974.

Op twaalf kilometer schabben, ja, u leest goed "twaalf kilometer"-staan archieven - van kerkelijke instellingen, - van publiekrechtelijke instellingen van voor de franse revolutie, - van publiekrechtelijke instellingen der hedendaagse periode, - van notariële oorsprong, - van families, particuliere personen, bedrijven en private verenigingen en tenslotte - verzamelingen.

Wat nu volgt is uiteraard heel wat saaier dan het voorgaande, maar toch wilden we u niet onthouden wat u allemaal kunt vinden in het RAG. Hierna dan een beknopte samenvatting:

A. De kerkelijke instellingen.

1. Bisdom Gent en kapittel van Sint Baafs en Sint Baafsabdij.
Van 819 tot begin 19de eeuw. Deze verzameling bevat 18.000 nummers.
2. Kapittels: Aalst (1046 tot einde 1700)
Gent (1073 tot 1794)
Middelburg (1470 tot einde 1700)

3. Abdijen en kloosters: met o.a. abdijs van Drogen, abdijs van Doornzele, Hieronymietenklooster (hierboven reeds vermeld), Sint Pietersabdijs (830 tot einde 18de eeuw); abdijs van Groenenbriel (huidige ziekenhuis), priorij van Sint Bertijns te Poperinge (745 - 1632), abdijs van Boudelo.
Deze verzameling bevat duizenden stukken (meer dan 10.000).
4. Kerken, begijnhoven, hospitalen, leprozerijen en weeshuizen.
Met o.a. de kerken van:
Assenede (1475 - 1805) - Eksaarde (1623 - 1834)
Zelzate (1633 - 1833) - Wachtebeke (1645 - 1944)
Sint Kruis Winkel (1594 - einde 18de eeuw)
Mendonk (1586 - begin 20e eeuw).

B. Archieven van publiekrechtelijke instellingen van voor de franse revolutie.

1. Centrale instellingen in het graafschap Vlaanderen.
- Charters van de graven van Vlaanderen: 1086 - 1663.
4145 nummers. Belangrijke delen worden bewaard in Brussel en in Rijsel.
 - Soeverein - baljuw van Vlaanderen.
De soeverein - baljuw was belast met de openbare veiligheid. het ambt werd opgericht door graaf Lodewijk van Male in 1372.
In 1740 werd het afgeschaft.
 - Rekenkamer van Vlaanderen (1304 - 1794).
 - Staten van Vlaanderen (1308 - 1796). 7710 nummers.
Als taak hadden de Staten o.a. toelagen, accijnzen, openbare werken...
2. Hogere gerechtshoven in het graafschap Vlaanderen.
- Raad van Vlaanderen (1370 - 1795) 35.000 nummers.
De Raad werd gesticht door Filips de Stoute, hertog van Boergondië en graaf van Vlaanderen, op 15 februari 1386. De Raad was het hoogste gerechtshof in Vlaanderen. Hij zetelde o.a. te Rijsel, Oudenaarde, Gent, Kortrijk, Dendermonde, Ieper, Brugge. Van 1498 tot 1795 blijft hij dan bestendig te Gent, op twee korte onderbrekingen na.
 - Wetachtige kamer van Vlaanderen (1526 - 1793) - nevenhoofd van de Raad.
Dit was het opperste leenhof in Vlaanderen.
 - Luitenant - Civil van de Indaginghe van Gent (1571 - 1759)
1200 nummers.
De Indaginghe werd opgericht op 14 februari 1541 door keizer Karel V om de opstandige gentenaars te straffen. De gentse notabelen, t.t.z. de schepenen met hun verwanten en vrienden verpachtten hun belangrijke bezittingen aan inwoners uit het omliggende. Ze stonden ook leningen toe. Bij betwistingen waren het echter diezelfde schepenen die recht spraken. Ze waren dus rechter in hun eigen zaken. Niet moeilijk om raden wie aan het langste eind trokken. Om aan deze uitbuiting een eind te maken richtte de keizer de "indaginghe" op, een èenpersoonsrechtbank. De rechter werd "luitenant-civil" genoemd en hij nam de rechtspraak i.v.m. verpachtingen en leningen van de schepenen over.

3. Gewestelijke Instellingen.

De archieven van meerdere kasselrijen en ambachten worden te Gent bewaard, met o.a. die van

- Ambacht Assenede (1475 - 1870) 1567 nummers. Het omvatte Assenede, Ertgelde, Kluizen, Wachtebeke, Sint Kruis Winkelen Zelzate.
- Land van Waas (1135 - 1799): een goede 3000 stukken.

4. Plaatselijke instellingen:

Dit archief bestaat uit een honderdtal parochie - en heerlijkheids- archieven en uit 3 fondsen polderarchieven.

C. Archieven van publiekrechtelijke instellingen hedendaagse periode.

1. Rechtbanken.
2. Rijksbesturen. (belastingen, hypotheeken, kadaster)
3. Provinciaal bestuur en arrondissementskommissariaten.
4. Plaatselijke besturen: steden, gemeenten, commissies van openbare onderstand, wateringen, polders.

D. Notariële Archieven.

E. Archieven van families, particuliere personen, bedrijven, private verenigingen.

F. Verzamelingen.

Parochieregisters, registers van burgerlijke stand, kaarten en plans, microfilms, bibliotheken, oorkonden en varia.

Dit artikel kon enkel tot stand komen door de hulp van de heer Puimège, die me bereidwillig zijn verzameling dokumenten leende. Hiervoor onze hartelijke dank.

Geraadpleegde werken:

1. "Overzicht van de fondsen... van het RAG te Gent" 1974 RA te Brussel.
2. Krantenknipsels:
 - Het Volk 10-10-1954: "Geraard Duivelsteen" door Clemtré.
 - Het Volk, geen datum: "Geen nieuwbouw naast Geraard Duivelsteen" door Rik Clément.
 - Het Volk 4-3-1974: "Geraard Duivelsteen" door Rik Clément.
 - De Gentenaar 3-7-1973: "Gheeraert, bijgenaamd de Duivel" door Pierre Kluyskens.
 - De Gentenaar (?) 8-5-1939: "Het Geraard Duivelsteen te Gent"
3. Het Mandelboekje, april 1974: "Geeraerds Duivelsteen".

VERSLAG "VOLKSSPELEN 1976".

Velen zullen zich de lange hete zomer van 1976 blijven herinneren en zeker de vele deelnemers aan de volksspelen die ter gelegenheid van Wachtebeke kermis werden georganiseerd door de heemkundige kring "Oud-Wachtebeke".

Het was warm die 27 juni, of liever heet, snik heet. De thermometer haalde rond 14.00 uur de 33 graden Celsius in de schaduw, en vele mensen bleven dan ook in huis met neergelaten rolluiken of zij zochten in de omliggende bossen wat koelte.

Voor de inrichters van de spelen mocht de warmte echter geen beletsel zijn om rond 11 uur, op het terrein rond het kasteeltje, van start te gaan met het optimmeren van de standen.

Er werd gesjouwd met nadarafsluiting, planken, stoelen en tafels. De prijzen werden uitgesteld, het scorebord geïnstalleerd en rond 12.30 uur konden wij na een tevreden blik op het geheel het stof uit onze kelen even wegspelen met een fris schuimmend biertje.

Ondertussen was onze voorzitter, de heer M. Van Herzele, binnenin het kasteeltje de laatste schikkingen aan het treffen om de tentoonstelling overzichtelijk en interessant te maken.

Rond 13.30 uur kwamen de eerste spelleiders opdagen en na een korte briefing werd al gauw uitgekeken naar de spelen die het rijkst belommerd waren door de hoge omringende bomen. Beklagenswaardig waren zij die op het middenveld onder de blakende zonnegangen postvatten. Een inderhaast bijgehaalde parasol bracht hier enige schaduw.

Voor elk van de tien spelen en voor de prijsuitreiking zouden één of twee spelleiders zorgen voor de goede gang van zaken en een eerlijke puntennotering.

Iedereen was op post en elk kende zijn job toen precies om 14.00 uur de eerste deelnemers kwamen aanzetten.

Al gauw bleek dat de ganse opzet een succes zou worden.

Regelmatig kwamen nieuwe spelers zich melden en niettegenstaande de felle zon waren meerdere deelnemers zo enthousiast dat zij tweemaal, ... sommigen viermaal alle spelen gingen overdoen.

Vele deelnemers kwamen vooreerst een begerig kijkje nemen bij de vele waardevolle prijzen alvorens aan de kassa twintig frank neer te tellen om zich daarna met volle inzet aan het spel te begeven.

Er waren momenten van diepen concentratie, van zwetende inspanning, van verbijzende precisie, maar vooral van uithundige leute en plezier.

Weliswaar kenden niet alle spelen een even groot succes, maar opmerkelijk was vooral de grote belangstelling die de jeugd had voor deze spelen, waarmede zij nu voor eerst kennismaakten.

Balpijp schieten was voor hen de grote onbekende evenals eieren slaan en kalle stekken. Het toppen viel in de smaak van iedereen maar hier waren het vooral de oudere deelnemers die net zoals in hun jonge jaren de tol zwierig lieten cirkellen. Sommigen probeerden zelf, en met succes, de top te "kappen". De meerderheid echter gaf de voorkeur aan "peezeke trekken".

Dat niet alle spelen even gemakkelijk waren toont ons het volgende tabelletje.

Spel	Gemiddeld behaalde punten (max.10)
Eentje snap.	8,16
Hoepelen	7,78
Balpijpschieten	7,57
Eieren slaan	6,43
Dozen werpen	5,70
Hinkelen	3,48
Hoefijzerwerpen	2,75
Toppen	2,32
Kalle stekken	1,95
Marbels in klomp	1,25

De gemiddelde totaalscore bedroeg 47,4 op een totaal van 100.
Het minimum bedroeg 17 punten en het maximum 75 punten.

De hoogste scores gingen naar:

- 1) Buyle Maurice met 75 punten.
- 2) Jonckheer 73 punten.
- 3) Waeytens Veronique 72 punten.
- 4) Roets Camille 71 punten.
- 5) Roets Camille 68 punten.
- 6) Buyse Albert 68 punten.

Ook voor wat de prijzen betreft mochten de inrichters lofbetuigingen ontvangen van vele deelnemers.

Het waren geen overdonderende prijzen maar eenvoudige doch waardevolle dingen, groots door hun eenvoud. Gewild door jong en oud. Vooral de balpijpen en toppen. Alsmede de vilten- en houten poppetjes, vielen bijzonder in de smaak en waren dan ook het eerst uitgeput.

Kortom het was voor velen een aangename namiddag. De heemkundige kring "Oud-Wachtebeke" stelt dan ook alles in het werk, gezien het gekende succes, om volgend jaar in dezelfde geest verder te gaan.

Als laatst mogen wij echter niet nalaten de vele mensen te bedanken die ons behulpzaam waren bij de organisatie van de spelen en tevens zij die hun vrije tijd hebben afgestaan om gedurende de ganse namiddag de hitte te trotseren om ons als spelleider(ster) bij te staan. Zij hebben het uitstekend gedaan.

P.W.

MEDEDELINGEN.

De leden welke hun lidgeld nog niet voldaan hebben voor 1976, worden vriendelijk verzocht dit te voldoen: door te betalen aan de bestuursleden van de H.K. of het bedrag te storten op:

prk. 000-1064014-21

of G.B. 290-0255797-29

van A. Ducheyne, Smishoek, 30, 9070, Wachtebeke.

Vermelden H.K. "Oud-Wachtebeke".

Gewone leden 150 fr.

Steunende leden 250 fr.

Het Jaarboek 1976 wordt een FOTOREPORTAGE over het verleden van Wachtebeke aan de hand van nog niet gepubliceerde OUDE POSTKAARTEN. Naast de oude afdruk, wordt een vergelijkende foto gepubliceerd van de huidige toestand van dezelfde omgeving als deze van de oude prent.

Aan alle leden of niet-leden welke nog OUDE POSTKAARTEN in bezit hebben: wordt gevraagd deze te laten kopiëren door de H.K!

Deze kunnen dan in latere jaarboeken gepubliceerd worden, met vermelding van de bezitter van deze merkwaardige prenten.

Wij danken deze mensen dan ook bij voorbaat.

FILM 1975.

De filmploeg van de H.K. heeft ons verzekerd dat de film over de aktualiteiten van 1975 nog voor het einde van 1976 in omloop zal komen. In het mededelingsblad van december hier meer over!

Wachtebeke

Driemaandelijks mededelingsblad van de Heemkundige Kring « Oud Wachtebeke »

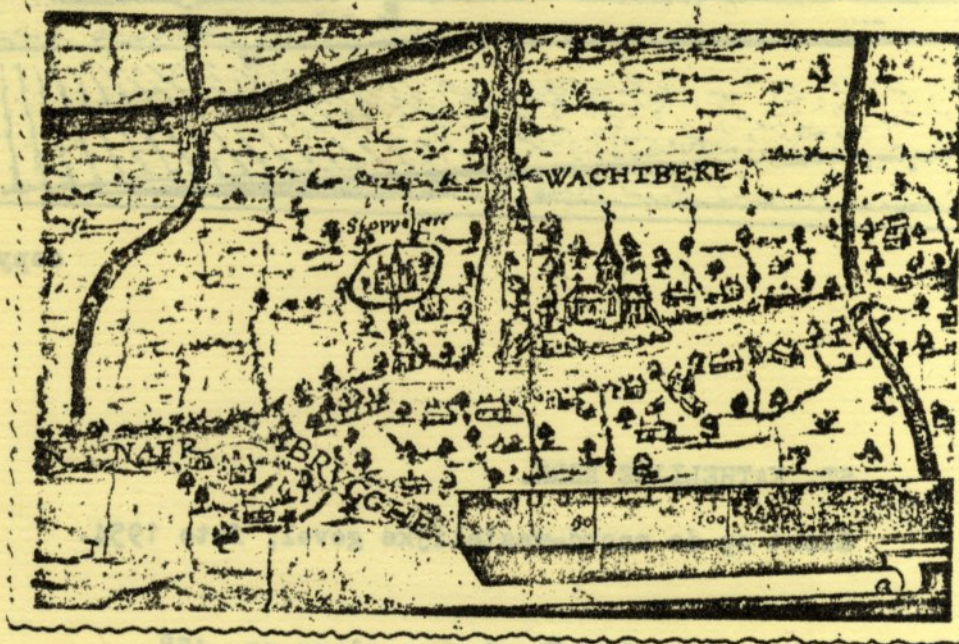

verantw. uitgever
LANCKRIET GILBERT
Lijsterstraat 8
9070 Wachtebeke

jg. 3 nr. 4 december 1976.

INHOUD.

Foto van de kerk	32
Notulen betreffende de kerk haar bediening en pastorale competenties.	33-34-35 36-37-38 39
Overzicht.	40.

elke auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdragen

copyr. A.C.L. nr. 80777

ST. KATHELIJNE KERK.

Zicht op de noord-westelijke gevel, foto 1954.

foto omslag: RAG Kaarten en plans nr. 458.
Fragment uit de figuratieve kaart van François Horembaut. Voor 1559.
Bemerkt de oerkerk met spitse toren.

NOTULEN BETREFFENDE DE KERK TE WACHTEBEKE, HAAR BEDIENING EN
PASTORALE KOMPETENTIES.

Algemeen wordt aangenomen dat Willibrord of althans zijn volgelingen de eerste geloofspredikers waren in de vier ambachten.(1)

Aanvankelijk zou Willibrord, vóór zijn bisschopswijding, zich met zijn gezellen opgehouden hebben te Antwerpen, van waaruit ze de omliggende streken bewerkten.

Hun doel was de Friszen te christenen, vandaar dat zij het eerst in de streek van Utrecht predikten.

Wegens het laattijdig droogkomen van de streek, dat later gemeenlijk de Vier ambachten zou genoemd worden, was de bevolking hier dun bezaaid en aldus weëinig belangrijk.

Vandaar ook dat Sint Elooï, toen hij het noordelijk gedeelte van zijn bisdom, bezocht, niet verder kwam dan Mendonk.

Anders had hij zeker niet nagelaten ook de Vier Ambachten onder zijn gebied te brengen.

Vijftig jaar later moeten de overstromingen niet meer zo algemeen geweest zijn, want dan ging Willibrord of zijn gezellen wel belangstelling tonen voor onze streek.

Aldus maakten de Vier Ambachten, ofschoon gelegen op de linkeroever van de Schelde, eeuwen lang deel uit van het bisdom Utrecht.

In 1108 telde de Vier Ambachten niet meer dan drie parochies:

Assenede, Boekhoute en Aksel.

Hulst had toen een hulpkerk.

Aanvankelijk waren deze kerken toegewijd aan het H.Kruis.

Uit Assenede, ontstonden o.a. Ertvelde, Kluizen, Wachtebeke, Winkel en Zelzate.

Zeker tot in de eerste helft van de XVIde eeuw was de kerk van Assenede de hoofd- of moederkerk van de voornoemde parochies. Daar Wachtebeke, Winkel, Ertvelde en Zelzate verplicht waren een zeker jaargeld aan de pastorijs van Assenede te betalen. (2)

In 1527 inde de pastoor van Assenede nog van novaaltiende binnen Wachtebeke. (3)

Wanneer de kerk van Wachtebeke precies werd gesticht, konden we tot op heden niet achterhalen.

Ongetwijfeld was het na 1199.

Want er was nog geen sprake van een kerk te Wachtebeke (4), toen de Bisschop van Utrecht, Dirk II, aan het Sticht van St. Pieters toelating verleende om een kapel op te richten op een moergrond, geschonken door de Graaf van Vlaanderen, gelegen tussen Kalve en Wulfsschoot (5).

Tenandere, deze oorkonde vermeldt expliciet dat de kapel alle rechten toekwam van een parochiekerk.

Kort daarna moet de Kerk van Wachtebeke zijn ontstaan.

Op de kaart van Horenbaut, uit het midden van de 16de eeuw, is de kerk éénbeukig, met aan de linkerzijde, een deel van een kruisbeuk. De achthoekige toren met hoge spits stond in het midden.

Circa dertig jaar later (1580) troffen we, eveneens op een kaart, een driebeukige kerk aan. Het is zeer duidelijk dat een deel van de kruisbeuk werd ingebouwd.

Volledigheidshalve, moeten we toch opmerken dat we tot op heden geen andere bron aantreffen die de uitbreiding van de kerk aanhaald.

Wachtebeke, dat in het Ambacht Assenede fungeerde als tweede residentieplaats en door Sanderus als een "voorspoedige gemeente" werd betiteld, heeft kerkelijk steeds met financiële moeilijkheden af te rekenen gehad.

De enige bron van inkomsten die de kerk ontving, naast de normale giften afkomstig van de ingezetenen, kwam aanvankelijk van de St. Pieters Abdij.

In 1257 waren de novaaltienden binnen de Vier Ambachten integraal aan het Sticht van St. Pieters overgemaakt, op voorwaarde dat $\frac{1}{3}$ van de ontvangsten zou afgestaan worden aan de pastoors van de respektievelijk betrokken gemeenten. (6)

Met de gelden die de pastoor daarvan ontving kon hij zeker geen grote "taire" maken.

Tot het einde van de 16de eeuw werd een jaargeld betaald van 15 schellingen. Daarbij kwam dat de betalingen soms lang op zich lieten wachten: zoals in 1388 toen ineens een achterstel van 60 jaar werd betaald. (7)

Omstreeks 1588 werd het op 18s. 10gr. 4d. gebracht. (8) Deze betalingen gebeurden terug onregelmatig en daarbij zeer sporadisch.

In het begin van de 15de eeuw, waren de pastorele Kompetenties (9) zo gering dat de pastoor zelf het land moest bewerken om in het minimum levensonderhoud te voorzien.

Pastoor Willem de Voghelare pachtte in 1419, ongeveer 98 roeden land van St. Pieters voor 5s. 6d. (10)

Vermoedelijk zag hij in het landbouwen heil, daar we vanaf 1433 tot 1450 hem aantreffen als medepachter van het "goed Overlede", eveneens een bezit van de St. Pietersabdij (11).

Tevens was De Voghelare, van 1443 tot 1446, pachter van de tiende van de pitancie, waarvoor hij 12p. par. betaalde (12).

Tasten we in het duister aangaande zijn geestelijk leven, dan valt toch moeilijk te ontkennen dat hij zakelijk zijn stempel drukte op de gemeenschap.

Op 12 mei 1559 werd, dank zij Filips II, door Paus Paulus IV de oprichtingbul "Super Universas" tot het vormen van nieuwe bisdommen in de Nederlanden, bekend gemaakt.

Wachtebeke kwam onder het Bisdom Gent, dekenij Hulst.

De inkomsten van de kerk, bestonden naast de kleine betalingen van de St. Pietersabdij, in hoofdzaak nog steeds uit kollektes en begraffenisgelden.

In 1622 bedroeg dit 9 ponden (13). Wel beschikte de pastoor en de koster nu over een jaarlijks inkomen dat betaald werd door de grote tiendeheffers van Wachtebeke.

De pitancie zou van haar tiende, jaarlijks 7p. 7s. 9gr. betalen aan de pastoor en 8s. 4 gr. aan de koster.

De Bijloke, die omzeggens inde over gans het westelijk deel van Wachtebeke betaalde jaarlijks 46p. 14d. 10gr. De Parkette droeg 33p. 5s. 1gr.

Betreffende de Kwote van de Graaf van Watou, beschikken we nog over geen juiste cijfers.

Wanneer, rond het midden van de 17de eeuw, de novale landen aan partikulieren, werd uitgegeven, om deze te bedijken, werd het pastoraal recht geenszins vergeten.

Bij een eerste indijking van de St. Elooipolder in 1628, liet het klooster oorkonden, dat de pastoor gedurende een termijn van 40 jaar een jaarlijkse vergoeding van 5p. 12s. gr. zou ontvangen (14).

De Sint Baafsabdij, die hier geen verplichtingen dieraangaande had, betaalde wel vanaf 1563 een jaarlijkse vergoeding van 2s. 6gr. aan de koster van Wachtebeke en Zaffelaere voor: het "gebieden van de ordinaire sitdaegen" (15).

De inkomens van de pastoor moeten ontoereikend ge weest zijn, daar gans de 17de eeuw doorspekt geweest is met smeekbeden om meer geld.

Tengevolge van de Godsdiensttroebelen was Wachtebeke, als grensdorp, op het einde van de 16de begin 17de eeuw zwaar getroffen geweest.

Daarop volgde een afwisselende troepenbezetting, die naast de financiële lasten van geëiste contributies, en taire gemaakt door de legioenairs, ook veelvuldig plundering en brandstichting tot gevolg had.

Wachtebeke was een verarmde gemeente.

De Abdijen, de rampzalige toestand enigzins misbruikend, hielden hun betalingen aan de parochies achterwege.

De noodwendigheid om een procederen, verbeterde de financiële situatie van de plattelandsgeestelijken zeker niet.

Wanneer Bisschop Maes in 1611, zijn visitatie hield bleek het al vrij gunstig te zijn: het vormsel kon toegediend worden, in een sterk beschadigde kerk, doch onder een lekvrij dak (16).

Maar het weinige kerklinnen dat aanwezig was, twee kazuifels en albes, was te vies om aan te pakken.

Verder bezat de kerk nog 2 waardeloze kelken en tien ongeconsacreerde altaren.

Om gezondheidsredenen werd, de 80 jarige pastoor, Gistenus De Klerk ontslagen. Wel mocht hij op kosten van de gemeente hier blijven wonen.

In mei 1612 benoemde bisschop Maes, Andries Tieleman tot pastoor.

Wanneer in 1614 De Klerk overleed, stelde deken Maeye alles in het werk om de alimentatie, die het gemeente betaalde, om te zetten in een salaris voor een nog te benoemen kapelaan.

Mede door de afwijzende houding van de ingezetenen, duurde het nog tot 1630 vooraleer er te Wächtoebeke een kapelaan benoemd werd.

Zijn voornaamste bron van inkomen kwam dan nog uit de tienden van Zuiddorpe, waar hij deservitor was (17).

Pastoor Tieleman zorgde vooral voor nieuw linnen.

De synodale statuten van Gent en Mechelen moest hij op eigen kosten aanschaffen.

In september 1613 werd hij in zijn functie vervangen door Paulus de Molenaere, die na amper vier maand verhuisde naar Hontenisse.

Met de komst van pastoor Laurens van Damme in februari 1614, hoopte men een vruchtbare periode in te luiden.

In het dekenaal verslag van 1614 werd hij geprezen om zijn beloften om werk te maken van het herstel van de parochiekerk.

Bij dié beloften is het evenwel gebleven, want zes jaar later noemde men de herstellingen nog "zeer gering".

Daarbij komt nog, dat hij, aldus de deken, stevig dronk en ruzie had met de baljuw. Van Damme's buitensporigheden waren zo erg dat zijn eigen ouders zich beklaagden over zijn dagelijks onfatsoen en zijn vroegere onzedelijkheden.

Het zal zeker tot ieders genoegen geweest zijn dat hij in januari 1629 vertrok.

Van Damme had van parochie gewisseld met Theodurus Van Sante.

Al evenmin werden onder de zorgen van Van Sante de verwachtingen ingelost. Ook hij voerde een slecht beleid, was zorgeloos, en was dikwijls afwezig op de parochie. In maart 1631 was hij vertrokken..... zonder nog ooit weer te keren.

Zijn opvolger Adriaan Speliers beantwoordde al evenmin aan de gestelde normen, hij voelde weinig voor katechismus en prediking, kon de drank niet laten en werd darenboven lastig als hij gedronken had.

Toen bisschop Triest op 17 augustus 1636 Wachtebeke visiteerde vond hij de kerk in goede staat, er was zelfs een nieuwe vloer gelegd.

Pastoor Speliers die hier tot 1648 bleef, transfereerde in 1642 met zijn parochie van dekenaat en kwam nu bij de dekenij Evergem.

Op 23 oktober 1648 richtten de nieuwe pastoor Gilbertus van de Moere en zijn koster Matheus van de Berghe zich tot de Raad van Vlaanderen met het verzoek, als zouden de tiendeheffers de kosten van de pastorij op zich nemen en een vergoeding van 12p. gr. aan de koster toekennen. Als argument werd aangehaald dat hij:

" gheen ander incompste en heeft dan den bylegh die de thiendeheffers hem syn ghevende, die gheensins competente is, gheconsidieert dat hij den last heeft van t' administreren tusschen de thien ende elfhondert communicanten ende dat de wycken de prochie gheleghen syn meer dan een myle vander kercke ende onder andere een myle en half boven dat hij oock onvoorsig wesende van een priestraigie tsyn coste, een huis heuren moet raekende den voorn, costere die heeft niet ende seker incompste...."(18).

Geraadpleegde bronnen.

- (1) WALTERS Jos: De eerste geloofspredikers op het grondgebied van het huidige Bisdom Gent, 1946, Gent, blz. 121.
 - (2) F. DE POTTER, J. BROECKAERT. Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Arrondissement Eeklo, 1ste deel, Gent 1870-1872; Assenede, blz. 162.
 - (3) GODEFROY: Inventaire de l'ancienne chambre de comptes du Roi à Lille, ad. anno 1327.
 - (4) Dr. F. KETNER: Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301. dl 5 - 2de stuk, nr. 3043; blz. 518.
 - (5) E. DE SMET: Bijdrage tot de toponymie van Wachtebeke. Heemkundige Kring "Oud-Wachtebeke" Jaarboek 1975, blz. 15.
A. VAN LOKEREN: chartes et documents de l'abbaye de Saint Pierre au mont Blandin à Gand, 1868, 2 dln. Deel I nr. 380.
 - (6) RAG - SP II nr; 270.
 - (7) RAG - SP I nr. 2260; A° 1388 " item de prochiepape van Wachtebeke 15s. siaers tachter van in jaeren, comt 45 p."
 - (8) RAG - SP I nr. 1785.
 - (9) Het geheel van de pastorele goederen, rechten en inkomsten noemt men de pastorele Kompetentie; Ze diende uitsluitend tot onderhoud van de pastoor. De Franse revolutie schafte het grootste deel van deze bezittingen af en verving ze door een staatstoelage.
 - (10) RAG - SP Inr. 1415 fol. 13 r°
 - (11) RAG - SP I nr. 2268 fol. 2 r°
pacht van Willem de Voghelare op het " Goed Overlede" Groot 40 bundert.
<u>A°</u>	<u>pachters</u>	<u>pachtsom</u>
1433	W.d.V.
Christoffel Pikhaut	65-8-0 par.
1435-36	W.d.V.
Robbrecht Plasch	38-8-0 par.
100-4-0 par.
1449-50	W.d.V.	66-0-0 par.
- (12) RAG - SP I nr. 1700
 - (13) RAG - B 5228.
 - (14) RAG - SP I nr. 2318 fol. 48v°
 - (15) RAG - B 947.
 - (16) TH. B.W. KOK: Dekenaat in de Steigers, Milburg 1971.
G. LANCKRIET: Wachtebeke onder de Dekenij Hulst (1596-1612) Heemkundige Kring "Oud-Wachtebeke", maart 1973, blz. 15-19.
 - (17) Wanneer de collator, die het patronaatschap over de kerk bezat, voor Wachtebeke : de prinsen van Izegem, iemand liet benoemen die niet resideerde, kon deze op zijn beurt voor een plaatsvervanger zorgen. Deze plaatsvervanger, "deservitor", genaamd, moest dan instaan voor de zielelast.
 - (18) RAG - SP II nr. 1497.

Overslag.

door E.H. Strobbe.

Overslag werd opgericht in 1692 als zelfstandige parochie en bleef aan de minderbroeders toevertrouwd tot 1822; - De Klinge van 1622 tot 1846; Koewacht van 1715 tot 1822; Axel van 1732 tot 1753; Landswaarde van 1732 tot 1735. In de jaren 1659 tot 1692 tijdens de beeldenstorm en de protestantsche overheersing waren er verschillende pastoors die dienst deden in Zuiddorpe en Overslag in de schuurkapel van St. Elooi-polder (zie namen hierboven)

1808 Joannes Bapt. Storm, pl. ingehuldigd, vroeger onderp. tot Assenede.

1817 Henricus Galand, in 1822 gepromoveerd tot pastoor te De Clinge (laatste pater)

1822 M. Van Doorn in 1830 gepromoveerd tot pastoor te Bellem.

1830 Joan. Bapt. Verdickt, eerst onderp. te St. Laurens en in 1834 tot pastoor benoemd te Schellebelle.

1843 Edw. Steenput, vroeger onderp. te Doel en geeraardsbergen, hier + 1864

1864 Carolus Matthijs, onderp. te Lembeke, hier + 2-2-73

1873 Petrus Gevaert.

Paters - lijst dienst gedaan in de Overslag.

1692 Carolus Breemaker, Petrus Buyser en Emmanuel van Gothem.

1695 Hilarion Vermeersch.

1696 Victor van Puyvelde.

1699 Emmanuel van Gothem en Felicianus Breys en Dionysius Uytterwughe.

1704 Gulielmus Verdiere en Lucas Gautier.

1710 Marianus Van Helslande, Rafael Spildoorn, Marciscus D' Hooge, Frederik Verlinde en Florentius Malfait.

1711 Rochus Debruyne, Antonius Helant, Marianus Van Helslande.

1718 Chrysantus Treels.

1723 Gaudentius Van den Kerckhove.

1726 Amandus Boom.

1728 Romualdus De Rijcke.

1735 J.B. Buyck.

1737 Cosmas Verschure.

1741 Matth. Van den Hende.

1751 Honorius De Walsche.

1759 Bruno Volkaerts, hier in de kerk begraven (17-4-1762) voor het hoogaltaar.

1767 Dominicus Jansen, hier in de kerk begraven (9-7-1770) voor het hoogaltaar.

1775 Gulielmus De Roux, hier in de kerk begraven, (26-2-1782) voor het hoogaltaar.

1770 Pilatus Hendrix.

1772 Hermenigildus Tops, na hem Silvester Mahieu.

1774 Steph. Verstraeten, 1778 Dominicus De Backer.

1782 Sigimundus Anseuw, 1785 Patritus Van Peteghem.

1785 Didacus Van den Vijver (+ 25-8-1803) op het kerkhof achter hoogaltaar begraven.

1803 ondertussen Antonius en Pad. Bolle & Gerardus Van Biezen , (+ 12-7-1803) op het kerkhof achter hoogaltaar begraven.

(wordt vervolgd)